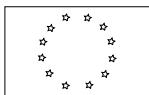

Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika
Bratislava 2001

SLOVENSKO
DO SEVEROATLANTICKEJ ALIANCIE

KONZERVATÍVNY INŠTITÚT
CONSERVATIVE INSTITUTE
M R ŠTEFÁNKA

Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika
Štefánikova 1, 811 06 Bratislava
conservative@institute.sk

Táto publikácia vychádza s podporou Ministerstva zahraničných vecí SR.

Obsah:

<i>Úvod</i>	
Civilizačno-hodnotové aspekty vstupu SR do NATO	4
<i>Martin Danko:</i>	
Severoatlantická aliancia – hodnotové spoločenstvo	5
Nová atlantická iniciatíva	9
<i>Tomáš Zálešák</i>	
Transatlantické spoločenstvo – kultúrny aspekt	9
Seminár	
Kultúrno-ideové aspekty vstupu SR do NATO	16
Severoatlantická zmluva	17

Úvod

V poslednom období je naša verejnosť stále intenzívnejšie oboznamovaná s integračnými ambíciami Slovenska, ktoré by mali vyvrcholiť Pražským summitom na jeseň v roku 2002. Vstup našej krajiny do NATO je strategickým krokom, ktorý by mal zásadne ovplyvniť našu politicko-bezpečnostnú situáciu. Pojem bezpečnosti je veľmi široký a zahŕňa viaceré dimenzie: vojenskú, ekonomickú, politickú, spoločenskú a ekologickú. Vojenská bezpečnosť sa týka hlavne schopnosti štátu chrániť svoju suverenitu a vnímať zámery ostatných štátov; politická bezpečnosť je zameraná na ochranu politických inštitúcií štátu, na ich stabilitu a kontinuitu; ekonomická bezpečnosť spočíva v prístupe k zdrojom, financiám a trhom nevyhnutným na zabezpečenie životnej úrovne obyvateľstva štátu; ekologická bezpečnosť zahŕňa podporu biosféry našej planéty; spoločenská bezpečnosť spočíva v podpore prijateľných podmienok na vývoj tradície, kultúry, náboženstva, jazyka, zvyklostí.

Väčšina doterajších aktivít na tému NATO sa zaoberala hlavne politickými, ekonomickými a vojenskými bezpečnostnými kritériami integrácie. Vstup Slovenska do NATO a neskôr do EÚ má však širší civilizačno-hodnotový, spoločenský rozmer, ktorý sa dotkne všetkých sfér spoločnosti, aj keď to nebude v krátkom časovom období. Ide o dlhodobý proces zaraďovania sa do funkčného spoločenstva najrozvinutejších štátov sveta. Slovensko by pred vstupom do NATO malo diskutovať aj o tom ako sa zmení naša spoločnosť dovnútra. Kam skutočne patríme? Do akej miery nás naša kultúrno-hodnotová príslušnosť zaraďuje k našim možným spojencom v NATO? Ako sme pripravení obhajovať sami pred sebou hodnoty západnej civilizácie? Nakoľko môže členstvo v NATO poznačiť naše civilizačno-hodnotové tradície? Naša publikácia je pokusom nastoliť diskusiu a sprostredkovať názory na túto tému, ktorú je veľmi ťažké rozoberať z hodnotovo neutrálneho hľadiska. Preto sme sa vzdali márneho pokusu o nezaujatost' a ponúkame Vám náš názor, ako jednu z alternatív nazerania na problematiku civilizačnej príslušnosti Slovenska.

Severoatlantická aliancia - hodnotové spoločenstvo

Martin Danko¹

Proces založenia NATO siaha do roku 1941, kedy americký prezident Roosevelt a britský premiér Churchill podpísali Atlantickú chartu. V septembri 1941 sa k Charte pripojil aj ZSSR, avšak s výhradami, že praktické uskutočňovanie jej zásad sa bude musieť prispôbiť okolnostiam, potrebám a historickým osobitostiam jednotlivých krajín. Tvorcovia charty túto námietku akceptovali vzhľadom na náliehavú potrebu zvíťaziť nad fašizmom. Zahraničná politika USA počítala s povojnovou spoluprácou so ZSSR, britská diplomacia vzhľadom na bohatšie vzťahy a skúsenosti so Stalinovým modelom presadzovania zahranično-politických záujmov bola ohľadom ďalšej spolupráce pesimistickejšia. Idealizmus americkej zahraničnej politiky sa skončil smrťou F. D. Roosevelta, porazením nacistického Nemecka spolu s praktickými dôsledkami uplatňovania sovietskych záujmov v krajinách strednej a východnej Európy. Nerešpektovanie jaltskej dohody zo strany ZSSR a bezohľadná manipulácia volieb, zosadenie reprezentatívnych vlád formou násilných prevratov a komunistických pučov v strednej Európe, viedli krajiny Západu k uvedomeniu si nových hrozieb. Zahraničná politika USA taktiež prešla od idealizmu k realizmu vo forme Trumanovej doktríny. Praktickým vyjadrením doktríny bola politika zdržania a aktívneho odporu voči postupujúcej bolševizácii Európy. Spojené štáty si na rozdiel od situácie po prvej svetovej vojne uvedomovali spoluzodpovednosť za zabezpečenie mieru a bezpečnosti v krajinách, s ktorými ich spájajú spoločné hodnoty a kultúrne tradície.

Dôležitým impulzom k vzniku nového spojenectva bol známy Churchillov prejav vo Fultone 5. marca 1946. Bývalý britský premiér v ňom oznámil začiatok studenej vojny, konfliktu medzi demokraciou a totalitou. Prvými frontami konfliktu nového druhu sa stali Grécko a Turecko. Stalinove snahy o zavedenie komunistického režimu nezostali bez odpovede. Spojené štáty tento konflikt nevnímali len v rovine finančnej a technickej pomoci Grécku a Turecku, ale ako konflikt medzi demokratickou a totalitnou formou vlády, ako zásadný zápas hodnôt, medzi západným a sovietskym typom spoločnosti. Vzniku NATO predchádzali rokovania v rámci krajín západnej Európy, ktoré smerovali

---

¹ *Martin Danko (1978) je študentom politológie na Trnavskej univerzite*

k vytvoreniu kolektívneho obranného spoločenstva. Európske štáty si však uvedomovali svoju závislosť ako na hospodárskej, tak aj rozhodujúcej vojenskej a politickej pomoci USA. Marshallov plán sa len rozbiehal a jeho prvé pozitívne výsledky naznačovali, že budúca aliancia nemôže byť funkčná, bez hlavného garanta bezpečnosti a prosperity, a to mohli byť len Spojené štáty. Dôležité je však uvedomiť si, že to boli primárne západoeurópske krajiny, ktoré stáli za vznikom NATO, z ich iniciatívy a z ich stavu ohrozenia sa Spojené štáty rozhodli participovať na európskej kolektívnej bezpečnosti. Je to závažný fakt, ktorý vyvracia argumenty antiamerikanistov o tom, že NATO od začiatku slúžilo len ako nástroj na presadzovanie amerických záujmov v Európe.

Americký Senát hlasoval 11. júna 1948 za tzv. Vandenbergovu rezolúciu, ktorou definitívne opustil politiku izolacionizmu a nahradil ju aktívnym intervencionizmom, uskutočňovaným v mene zásad demokracie, slobody jednotlivca a vlády zákona. Vandenbergova rezolúcia bola prijatá vo veľmi napätej medzinárodnej situácii, v čase blokády Západného Berlína Sovietmi, kedy sa urýchlili rokovania západoeurópskych štátov s americkým partnerom. Rokovania však postupovali dopredu len pomaly a ukázali, že ich účastníci mali spočiatku rozdielny názor na viaceré dôležité otázky. Tieto sa týkali hlavne uplatňovania článku 5, ktorý vyžadoval v prípade napadnutia členského štátu automatickú nevyhnutnú pomoc celej Aliancie. USA ho pokladali až za príliš záväzný, obávali sa byť vtiahnuté do vojnového konfliktu, ktorý by nemuseli pokladať za nevyhnutný. Nakoniec sa sporné body vyriešili a konečná podoba článku 5 znie: *„Zmluvné strany sa zhodli na tom, že ozbrojený útok proti jednej alebo niekoľkým z nich, v Európe, alebo v Severnej Amerike bude považovaný za útok proti všetkým, preto súhlasia, že ak takýto ozbrojený útok nastane, každá zo zmluvných strán, vykonávajúca právo na individuálnu alebo kolektívnu sebaobranu, podľa článku 51 Charty OSN, prispeje na pomoc zmluvnej strane alebo stranám takto napadnutým tak, že uskutoční ihneď sama a v dohode s ostatnými stranami takú akciu, akú bude považovať za nevyhnutnú, vrátane použitia ozbrojených síl, aby bola obnovená a zachovaná bezpečnosť v oblasti severného Atlantiku.“* Severoatlantickú zmluvu podpísali ministri dvanástich štátov vo Washingtone 4. apríla 1949 v čase vrcholenia Berlínskej krízy. Ratifikačný proces sa začal v Kanade 3. mája 1949, americký Senát hlasoval za zmluvu 21. júla; a ako posledné ju ratifikovalo Taliansko 24. augusta 1949. Tým zmluva nadobudla platnosť a Severoatlantické obranné spoločenstvo sa stalo skutočnosťou.

Západoeurópske štáty spolu s USA a Kanadou vytvorili NATO ako nástroj na účinnú obranu svojich hodnôt a demokratických inštitúcií pred totalitarizmom. V preambule Severoatlantickej zmluvy sa hovorí o tom, že *„zmluvné strany sú odhodlané zabezpečiť slobodu, spoločné dedičstvo a civilizáciu svojim*

národ, založeným na zásadách demokracie, slobody jednotlivca a vlády zákona.“ Je to priama výzva akcentujúca spoločné hodnoty, ako východisko spojenectva. Aliancie, ktoré spájajú len partikulárne politické, alebo ekonomické záujmy nemajú dlhé trvanie. Za Severoatlantickou alianciou stojí aj niečo viac než len obrana pred komunizmom. Dokazuje to aj fakt, že sa aliancia po kolapse hlavného protivníka nerozpadla a takáto možnosť je aj naďalej nepravdepodobná.

NATO vzniklo ako realistická alternatíva proti bezprostrednej sovietskej hrozbe a bolševizácii Európy. OSN vzhľadom na zloženie Bezpečnostnej rady nemohla zabezpečiť účinnú ochranu demokratických krajín. NATO bolo pragmatickou alianciou, avšak tiež politickou a kultúrnou, pretože jej členské štáty sa usilujú o demokraciu a vládu zákona. Z toho pohľadu je NATO najúspešnejšou alianciou v dejinách. Nielenže uspelo vo svojom hlavnom zámere – v ubránení západnej Európy pred sovietskou agresiou, ale zaistilo víťazstvo Západu v studenej vojne, rozpad sovietskeho impéria s následnou dekomunizáciou Ruska, jeho ochotou k demokratizácii a ku <spolupráci so Západom.

Geografický rozsah NATO – severný Atlantik – alianciu nikdy presne nevystihoval a ešte menej ju bude vystihovať v budúcnosti. Podstatnou charakteristikou je kultúrna charakteristika: NATO je alianciou krajín, ktoré sú demokratické a uznávajú vládu zákona. NATO predstavuje vážny a hlboký záväzok členských krajín, vyznávajúcich rovnaké hodnoty, navzájom si zaistovať bezpečnosť v prípade ohrozenia a garantovať tak pretrvávanie svojich slobodných politických inštitúcií. Priamym odkazom na spoločné hodnoty je aj čl. 2 Washingtonskej zmluvy, kde je uvedené: *„Zmluvné strany sa budú podieľať na rozvoji mierumilovných a priateľských medzinárodných vzťahov tým, že budú podporovať slobodné inštitúcie, že budú šíriť lepšie porozumenie pre zásady, na ktorých sú tieto inštitúcie založené, a tým budú vytvárať podmienky na nevyhnutné zabezpečenie stability a všeobecného blaha ....“*

Aliancia vo svojej 50-ročnej histórii splnila aj dôležitú misiu rozšírením sa o nové krajiny, čím pomohla stabilizovať ich politickú situáciu a vniesla do ich inštitúcií demokratické princípy. Takýmto príkladmi sú Grécko, Španielsko, Turecko, ako aj naši susedia Česko, Poľsko, Maďarsko. Členstvo v aliancii sa stalo dôležitým ukazovateľom politickej a hospodárskej dôveryhodnosti štátu. Spolu s bezpečnosťou sa do krajiny dostáva aj to čomu hovoríme politická kultúra vytvárajúca záruky, že režim s autoritatívnymi tendenciami nemá šancu sa inštitucionalizovať.

Rozširovanie Aliancie vyplýva priamo z článku 10 Washingtonskej zmluvy: *„Ak sa zmluvné strany jednomyselne dohodnú, môžu pozvať ktorýkoľvek iný európsky štát, ktorý je schopný pomáhať pri rozvoji zásad tejto zmluvy a prispieť k bezpečnosti severoatlantickej oblasti, aby pristúpil*

k tejto zmluve ....“ Otázka rozširovania aliancie nadobudla kľúčový význam po páde totalitných režimov v strednej a východnej Európe. Postoj NATO k novým členom je jasne stanovený v kritériách, ktoré by mali kandidáti splniť. Rozhodujúce je, že Aliancia do istej miery toleruje nedostatky v príprave armády, či slabšie hospodárske zázemie kandidátov, avšak jej postoj je nekompromisný ohľadom splnenia politických kritérií, to znamená aj toho, čo nazývame kultúrno-hodnotové prostredie štátu. Tieto kritériá prirodzene vyplývajú už z preambuly a sú jasne zadefinované: demokracia, sloboda jednotlivca a vláda zákona. Deficit v plnení politických kritérií je signálom, že daná spoločnosť nebude schopná brať na seba záväzky spoločenstva, pretože nedisponuje vnútornou silou, ktorá umožní ich prirodzenú legitimizáciu a následnú realizáciu. Niektoré členské štáty počas vstupu do NATO neboli ani slobodné, ani demokratické a Turecko nebolo ani západnou krajinou. Avšak všetky tieto krajiny boli solidnými a nadšenými spojencami západných štátov a ich vlády boli jednoznačne prozápadné.

Po skončení studenej vojny sa však aj charakter aliancie zmenil. Do popredia sa stále viac dostáva politické hľadisko pred vojenským. Po páde Sovietskeho zväzu, sa podstatne zmenil charakter medzinárodných konfliktov, pričom aliancia už nie je nútená pri prijímaní nových členov zvažovať v rozhodujúcej miere strategickú nevyhnutnosť ich členstva, ale viac akcentuje politicko-hodnotové prostredie štátu a spoločnosti. V prípade krajín strednej a východnej Európy by sa členmi aliancie mali stať všetky štáty, ktoré budú v dostatočnej miere zdieľať oddanosť demokracii a vláde zákona. Zbigniew Brzezinski priamo uvádza, že rozhodnutie amerického Senátu o rozšírení NATO je historicky bezprecedentné: je to prvý raz v dejinách, kedy americký Senát v čase neexistencie vonkajšej hrozby, zaviazal Spojené štáty ku garancii bezpečnosti iných krajín. Je to prvý raz, čo sa tak stalo v čase relatívneho mieru.

Zmena charakteru hrozieb medzinárodnej bezpečnosti, poznačená v súčasnosti hlavne terorizmom a konfliktami vo vnútri štátov, je výzvou pre Slovensko, aby v čo najkratšom čase strategicky vyriešilo svoju bezpečnosť. NATO je v prvom rade civilizačno-hodnotové spojenectvo, disponujúce efektívnou vojenskou silou. Ak sa chceme stať jeho súčasťou, musí byť predovšetkým vo vnútri našej spoločnosti jasné, kam patríme a kam chceme patriť.

Nová atlantická iniciatíva

Nová atlantická iniciatíva (NAI) bola ustanovená na prvom kongrese v Prahe v máji 1996. Jej cieľom je úsilie o posilnenie transatlantickej spolupráce medzi Severnou Amerikou a Európou a o zachovanie a rozšírenie slobody a bezpečnosti, ktoré poskytuje atlantické spoločenstvo. V praxi to predstavuje podporu prijatia nových demokracií v strednej Európe do NATO a EÚ a dosiahnutie slobodného obchodu medzi EÚ a Severnou Amerikou. Patrónmi NAI sú český prezident Václav Havel, bývalá britská premiérka Margaret Thatcherová, bývalý nemecký kancelár Helmut Schmidt, bývalý poľský minister financií Leszek Balcerowicz a bývalí americkí ministri zahraničných vecí Henry Kissinger a George Shultz.

Vytvorenie NAI je dobrým signálom aj pre Alianciu, z hľadiska aktívneho prístupu budúcich spojencov ochotných už v prípravnej fáze prispievať k diskusii o budúcej podobe a cieľoch Aliancie. Na kongrese NAI, ktorý sa konal v Instanbule v máji 1998, nemecký poslanec Bundestagu Friedrich Pfluger vo svojom vystúpení uviedol, že rozšírenie NATO je dobrou správou pre krajiny strednej a východnej Európy, dokazujúcou existenciu spoločných hodnôt medzi USA a Európou. Podľa neho proces rozširovania NATO nie je možné zastaviť. Každá krajina, ktorá je ochotná zastávať a chrániť spoločné hodnoty a je pripravená niesť záväzky kolektívnej bezpečnosti, by sa mala stať jedným z článkov Aliancie.

Transatlantické spoločenstvo - kultúrny aspekt

Tomáš Zálešák²

Pozvanie k tomu, aby som na tomto stretnutí³ prezentoval príspevok ku kultúrnemu rozmeru transatlantického partnerstva je pre mňa ctou. Zároveň však vo mne vzbudilo isté znepokojenie, či pochybnosti o vlastnej kompetencii hovoriť k tak kontroverznej a zároveň širokej a nejasne vnímanej téme. Prvá otázka, ktorá nás môže v takomto momente napadnúť je: existuje niečo také

---

² Tomáš Zálešák (1967) je politológ, filozof a stály spolupracovník Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika.

³ Príspevok zaznel na seminári Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika Kultúrno-ideové aspekty vstupu SR do NATO, ktorý sa uskutočnil 28. novembra 2001 v Bratislave v rámci projektu Spoločne do NATO a EÚ.

ako euroatlantická kultúra? S definovaním toho, čo znamená „spoločná identita“, máme predsa problémy aj na úrovni podstatne menších územných celkov. Aktuálne sú napr. debaty o spoločnej európskej identite. Ani tá nie je jasná a neexistuje všeobecne zhodný názor na to, čo vlastne znamená. Rozhodol som sa však, že sa nenechám zmýliť protichodnosťou rôznych, niekedy nedostatočne podložených, módných názorov, a pokúsím sa prezentovať svoj názor na to, čo sú tie spoločné kultúrne hodnoty, ktoré spájajú transatlantické spoločenstvo. Koniec koncov, samotný pojem toho, čo sa už zaužívalo chápať pod názvom „transatlantic community“ predpokladá, že čosi ako euroatlantická kultúrna identita naozaj jestvuje. Mám na úvod ešte jedno upozornenie: som tu prítomný ako spolupracovník Konzervatívneho inštitútu a pravdepodobne sa očakáva, že obsah môjho príspevku bude mať niečo spoločné s uvedeným prívlastkom. Dúfam, že nevzbudím pohoršenie, ak vaše očakávania splním.

Keď hovoríme o „kultúre demokratických krajín“ či „kultúre slobodného sveta“, máme na mysli najčastejšie politickú kultúru krajín združených poväčšine v štruktúrach Európskej únie a NATO. Pod politickou kultúrou sa na bežnej publicistickej úrovni spravidla rozumie viac princípov. Je to napr. pluralitný stranický systém, vláda zákona, sloboda, rešpekt k ľudským právam, tolerancia voči opozícii a aj (raz sa to chápe ako príčina inokedy ako dôsledok) ekonomická prosperita. O tej sa zas verí, že má niečo dočinenia s voľným trhom, pričom sa však zriedkakedy opomenie dodať, že aj s reguláciami vykonávanými v mene sociálneho zmiernu a blahobytu. Súlad medzi uvedenými princípmi a nevyhnutnosť ich spojenia sú len zriedkakedy spochybnované. Ešte zriedkavejšie je spochybnovaná hodnota jednotlivých uvedených princípov. Je faktom, že tieto princípy sa v krajinách toho, čo zvykneme označovať ako „slobodný svet“, či „západná civilizácia“ vyskytujú spoločne. Samozrejmosť, s akou sa tento „balík“ akceptuje, však nie je z hľadiska teórie neotrasiteľná.

Zdalo by sa, že niet pochybností o tom, ktorým smerom má naša politická reprezentácia vyvíjať svoje úsilie. Pri bližšom pohľade však vyvstávajú problémy. Zoberme si možnosť nášho vstupu do NATO. Ak pominieme konkrétne technické otázky, ako sú prezbrojovanie armády, kompatibilita komunikačných systémov a logistiky, či úlohy týkajúce sa zabezpečenia dodržiavania istých princípov v politickom živote, „kultúrna otázka“ sa stáva akosi abstraktnou a u niektorých povrchnejšie uvažujúcich by mohla vzbudiť dojem, že ide o prepych, ktorého realizáciu, či diskusie o ňom, si môžeme odložiť na neskôr – až budeme „tam“, až budú všetky naše súčasné problémy vyriešené a nové problémy, ak vôbec budú, budú úplne iného druhu. Z takto skresleného pohľadu sa potom odvodzujú až milenárske nádeje ohľadom toho, čo by nám malo priniesť niečo pôvodne tak prozaické, ako je vstup do vojensko-politickej aliancie. A tak sa nám, sotva poznateľným posunom, kultúrny aspekt – to, čo bolo pôvodne pokladané

za prepych, stáva zbožňovaným základom, o ktorom sa debatuje vtedy, ak ku konkrétnym problémom nemáme alebo nevieme, čo povedať, alebo nechceme povedať nič, čo by bolo medzi voličmi nepopulárne. Miesto toho začneme rečniť o zrážkach civilizácií a o prednostiach tej našej, hoci sme už dávno zabudli na to, v čom tie prednosti spočívajú a či to, čo za prednosti pokladáme, je toho mena naozaj hodné.

Počas dvanástich rokov od pádu komunizmu v Československu sme mali možnosť veľmi dôverne, takpovediac „na vlastnej koži“ sledovať, akými komplikovanými cestami sa vyvíja naše vlastné ponímanie „západných hodnôt“. Jedni si zobrali za príklad ekonomickú úspešnosť západu a uložili si za cieľ, reformovať ekonomiku v smere trhového hospodárstva, pričom všetky ostatné ciele sa im javili ako druhoradé a podmienené. Iní zdôrazňovali viac prvok ľudských práv, či tolerancie voči menšinám, ďalší zase privítali novonadobudnutú slobodu praktikovať svoje náboženstvo po rokoch totalitného režimu, ktorý toleroval zo všetkých náboženstiev jedinú: bojový ateizmus. A konečne, niektorí si vzali za príklad – úplne protichodne – mravnú uvoľnenosť a bezverectvo veľkomestských aglomerácií, ktoré vyhlásili za jediný nasledovaniahodný príklad. A kto by im odporoval, veď predsa „v Európe sa to robí takisto“ – a v Amerike taktiež. „Západ“, skrátka a dobre, znamená mnoho vecí. A skutočnosť, že sme dedičmi 40 rokov komunistického experimentu aj s jeho programovou izoláciou od ostatného sveta, nás nezbujuje povinnosti rozlišovať. Inak sa nám veľmi ľahko stane, a vlastne sa nám každodenne stáva, že preberáme len to, čo žiadnu cenu nemá, kým to cenné a najcennejšie, potichu unikne našej pozornosti. A rovnako potichu uniká našej pozornosti aj skutočnosť, že k tomu, čo nazývame západnou civilizáciou, sme v istom dôležitom zmysle nikdy neprestali patriť. Potichu preto, lebo tak západné ústavné tradície, ako aj ich morálne a kultúrne pozadie, či vrcholné výkony z oblasti vedy, kultúry, filozofie, či teológie, nikdy nezískajú na stránkach populárnych masmédií toľko priestoru ako sexuálne škandály, klebety zo života mocných, a tiež módne ideologické výstrelky fabrikované polovzdelanými, ktorých vzťah k vlastnej kultúre a spoločnosti sa v mnohých prípadoch dá zhrnúť do dvoch pojmov: odcudzenie a nenávisť. Skutočné hodnoty k nám hovoria tichým hlasom a bez bombastických titulkov. Rovnako nepotrebujú používať prívlastok „západné“, pretože si na západe zjednali platnosť svojou vlastnou veľkosťou pretrvávajúcou veky. Ani americká ústava, ani britský parlament, ani Michelangelove sochy, ani Danteho Božská komédia, ani Mozartove serenády sa predsa nepotrebovali „predávať“ pod touto nálepkou.

Tieto úvahy nás vedú čoraz bližšie k tomu, že proces tzv. westernizácie sa odohráva minimálne, či symbolicky, v dvoch rovinách. Že tieto roviny môžu byť navzájom nepriateľské. Že existujú, zjednodušene povedané, dva druhy kultúrnej westernizácie. Tá prvá zachováva dedičstvo, ktoré overil čas. Tá druhá sa snaží

toto dedičstvo zničiť – neraz v mene obrazoborecky ponímaného „pokroku“ a v tomto zmysle „westernizovať“ samotný západ. Ak by ich poslanstvo malo byť tlmočené v angličtine (a to je dnešná západná lingua franca), potom jazyk tej prvej by bol jazykom, povedzme, Shakespeara, Milтона a biblie kráľa Jakuba, tej druhej jazyk počítačových hackerov, manažérskych fachidiotov a reklamných manipulátorov. Ten prvý je jemný a presný, bohatý na významy a odtiene, schopný tlmočiť trvalé hodnoty a nemenné pravdy. Ten druhý je chudobný, ťažkopádny, zo všetkého najlepšie však môže poslúžiť na manipuláciu davov.

Ak chceme nielen preberať cenné „západné“ hodnoty, ale aj zachovávať to, čo nám z nich azda ešte zostalo, ba čo viac, v rámci euroatlantického partnerstva preberať spoluzodpovednosť za ich zachovanie, nevystačíme s odporúčaním, že západné vplyvy treba akceptovať tak, ako prichádzajú a rozlišovať až „potom“. Predovšetkým preto, lebo žiadne „potom“ nenastane. Problémy sa riešia a iné vznikajú, sú aj také ktoré pretrvávajú, pretože sú späté so samotným ľudským údelom. A liek na ne nenájdeme ani v aproximácii práva, ani v pozitívnych kvótach, ani v rozširovaní volebného práva na neplnoletých, ba ani neustálym sledovaním amerických rodinných seriálov.

Pohľad na uvedené dve koncepcie westernizácie nám umožňujú pochopiť zmysel toho, čo Zbigniew Brzezinski (v knihe Bez kontroly) nazval „disonantným poslanstvom“ – poslanstvom, ktoré do sveta vysiela západné spoločenstvo a špeciálne Amerika. Dodajme len, že toto disonantné poslanstvo neznie len pre vonkajší svet, ale aj dovnútra západných spoločností samotných. „Nepriatelia západu“ nie sú prosto „lokalizovateľní“ v konkrétnych geografických oblastiach sveta z jednoduchého dôvodu: okrem Teheránu, Kábulu, Káhiry, Pekingu alebo Moskvy sa vyskytujú aj vo Washingtone, New Yorku, Londýne, Ríme, Paríži a Berlíne, na univerzitných kampusoch aj v intelektuálnych kaviarňach.

Musíme teda rozlišovať staré dobré víno od krikľavo zafarbenej umelej limonády. A v nasledujúcej časti sa pokúsím načrtnúť isté riešenie tohto problému, čím sa zároveň, okľukou, dostanem aj k tomu, čo presnejšie myslím pod tým, čo je na západnom dedičstve cenné a čo si zaslúži akceptáciu aj ochranu.

Ak dnes bežne hovoríme o kultúre, môžeme mať na mysli prinajmenšom dve veci. Jednou je „vysoká“ kultúra, ku ktorej patria aj už letmo zmienené diela. Ale kultúru môžeme chápať aj v širšom, antropologickom zmysle, ako spôsob správania sa človeka v spoločnosti. Navyše môžeme pojem kultúry v oboch uvedených významoch postaviť aj do vzťahu s kultom – náboženstvom a povinnosťami, ktoré obnáša.

V pôvodnom význame, aký dali slovu kultúra starí Rimania a – na reflexívnej úrovni – najmä Cicero, sa spája obrábanie pôdy s láskyplnou starostlivosťou, život v spoločenstve, úcta k predkom, bohoslužba – to všetko slúžiace rozpomínaniu sa na počiatok – udalosť založenia Večného mesta. V našej, modernej

dobe T. S. Eliot výslovne tvrdil, že kultúra a náboženstvo sú iba dva uhly pohľadu na tú istú vec, že jedno bez druhého nemôže existovať, inak povedané, že jedno bez druhého umiera. Ak preto hovoríme o kultúre „západnej“, „európskej“, či „euroatlantickej“, nemôžeme opomenúť jej kresťanský základ. Vzorce kresťanskej kultúry prenikajú západnou spoločnosťou vo všetkých jej sférach viac, než by si namýšľal naivný stúpenec modernizmu. Sú totiž prítomné aj v oblastiach, v ktorých panuje náboženská vlačnosť, ba prvky dogmatiky, symboliky a imaginácie kresťanskej viery nájdeme v okýptenej či zvrátenej podobe prítomné aj vo sférach, ktoré sú voči posolstvu prorokov a apoštolov vedome odcudzené, či aktívne nepriateľské. Aj so zreteľom na takto chápaný charakter našej spoločnej kultúry sa nám vyjavujú spomínané dve schémy westernizácie.

Ak sa chceme tématicky vrátiť do jednej zo špecifických vrstiev nášho kultúrneho dedičstva, ktoré nazývame politickou kultúrou, demonštrujeme si tento rozdiel na jednom historickom príklade. Dedičstvo revolúcií patrí k západnému dedičstvu z istého pohľadu rovnako ako dedičstvo tendencií, ktoré sa revolúciám stavali na odpor. Slovo „revolúcia“ môžeme, samozrejme, chápať rôzne. To, čo mám však teraz na mysli je konkrétny historický príklad revolúcie, ktorá dostala prívlastok „Veľká“ a odohrala sa na prelome 18. a 19. storočia vo Francúzsku – ktoré bolo od stredoveku centrom západnej kultúry vo všetkej svojej veľkosti aj rozporuplnosti; v epicentre, z ktorého sa do moderného sveta šírili tie najprotichodnejšie impulzy. Krédom francúzskej revolúcie bolo, veľmi stručne: každý národ, každá generácia a každý jednotlivec má právo pretrhnúť putá, ktoré ho viažu k minulosti, tradíciám a povinnostiam piety a vybudovať vlastné spoločenské usporiadanie na základe úvah abstrahujúceho a konštruktívneho rozumu, ktorému nesmie stáť v ceste ani viera, tradícia, autorita, ani nikoho úctyhodné šediny. Individuum oslobodené zo svojich transcendentných pút sa naplno realizuje vo všeobecnej vôli nanovo ustanoveného spoločenstva. Proti tomuto posolstvu smerovalo iné, zhodou okolností z opačnej strany kanálu La Manche. Edmund Burke, Ír, ktorý sa dlho a komplikovane pokúšal zapustiť svoje osobné korene v anglickom prostredí, sa na francúzsku revolúciu pozeral inak. To, čo bolo podľa presvedčenia „istého gentlemana v Paríži“, ktorému adresoval svoje úvahy o najnovších udalostiach vo Francúzsku, oslobodením ľudstva a začiatok novej histórie, bolo pre Burkea úsvitom barbarizmu. Úsvitom veku davov, ktorých „oslobodenie“ je v skutočnosti vytrhnutím zo zdedených vzťahov úcty a povinností, ako aj útechy kresťanskej viery, o ktoré sa ich spoločenstvo malo opierať. Náhradou tejto viery, obával sa Burke, bude nejaký druh „spustnutej, zhubnej a ponižujúcej povery“. A náhradou skutočnej komunity bude mechanická, donucujúca administratívno – vojenská organizácia, usmerňujúca davy, ktoré spolu s tradičným spoločenstvom stratili aj svoju vieru. Intelekt jednotlivca,

ba ani jednej generácie podľa Burkea nestačí na to, aby na zelenej lúke abstraktným rozumovaním vytvoril adekvátnu náhradu civilizácie zdedenej po nespočetných predkoch. Nasledujúci citát z Burkeových úvah uvediem nielen pre jeho nespornú krásu, ale predovšetkým pre význam, ktorý bude mať pre našu záverečnú úvahu: *Ako vidíte, pane, v tomto osvietenom veku som dostatočne smelý priznať, že sme vo všeobecnosti národ neškolených citov; že namiesto toho, aby sme odvrhli všetky naše staré predsudky, pestujeme ich do značnej miery, a, na našu ešte väčšiu hanbu, pestujeme ich preto, lebo sú predsudkami; pestujeme ich tým viac, čím dlhšie trvajú a čím všeobecnejšie prevládli. Obávame sa ponechať ľudí, aby žili a čerpali každý zo svojho vlastného súkromného kapitálu rozumu; pretože sa domnievame, že tento kapitál je u každého jedného človeka malý, a že jednotlivci by urobili lepšie, ak by sa obrátili na všeobecnú banku a kapitál národov a vekov. Mnohí naši myslitelia namiesto toho, aby šmahom zahodili všeobecné predsudky, radšej zamestnávajú svoj ostrovtip v hľadaní skrytej múdrosti, ktorá je v nich prítomná. Ak nájdú to, čo hľadajú, a len zriedkakedy neuspjú, pokladajú za múdrejšie podržať si predsudok so svojim rozumným jadrom, než odhodiť kabát predsudku, a neponechať nič, než nahý rozum; pretože predsudok so svojim rozumným jadrom, poskytuje pre tento rozum motív konania, a citovú náklonnosť, ktorá mu dodá trvalosť. Predsudok je po ruke na použitie v núdzi; už predtým udržiava myseľ na spoľahlivej ceste múdrosti a cnosti, a neponecháva človeka v momente voľby váhajúceho, skeptického a zmäteného. Predsudok robí mužovu cnosť zvykom; a nie sériou navzájom nespojitých činov. Pomocou správneho predsudku sa jeho povinnosť stáva súčasťou jeho prirodzenosti.*⁴

Spôsob, akým Burke vyvažuje princíp rozumu a zdedeného nereflektovaného presvedčenia, jeho opakovaný dôraz na rozumné jadro, ktoré je v takomto zdanlivo nerozumnom presvedčení skryto prítomné a dôraz na prívlastok „starý“ oproti nerozlišujúcemu charakteru akéhokoľvek predsudku je dôležité mať na pamäti. Umožňuje nám pochopiť podstatu toho, čo chápal Burke nielen pod „predsudkami Angličanov“, ako sa mu to niekedy, nie celkom spravodlivo, predhadzuje, ale pod tým, čo môžeme definovať práve ako *naše spoločné západné kultúrne dedičstvo*. My všetci sme „Angličania“, pretože my všetci tvoríme „národ neškolených citov“. Naša spoločná civilizácia predstavuje múdrosť nazhromaždenú národmi a vekmi. Rozum má svoju dôležitú úlohu pri rozhodovaní o tom ako spravujeme svoje záležitosti – a v západnej civilizačnej oblasti možno väčšiu než kedykoľvek a kdekoľvek predtým. „Nahý“ rozum nás však nepohne k zmysluplnej aktivite, ani nám neposkytuje dostatočne spoľahlivý vodiaci princíp v rôznych situáciách, najmä tých, ktoré vyžadujú okamžité

---

⁴Edmund Burke: *Reflections on the Revolution in France*. Penguin Classics, 1986, s. 183. (prekl.: T. Z)

rozhodnutie – tu cítíme ozvenu Aristotelovej etiky aj úvah škótskych morálnych filozofov. Burkeova obhajoba predsudku nie je výzvou akceptovať nekriticky a nerozlišujúco akúkoľvek poveru, akékoľvek nerozumné presvedčenie. Obhajoba sa týka predsudku, ktorý nesie rozumné jadro (a na jeho objavenie je oprávnené použiť reflexiu) a zároveň rozlišuje medzi akýmkoľvek predsudkom a predsudkom starým, t. j. predsudkom, o ktorého rozumnosti svedčí sama overenosť v množstve situácií behom dlhého času. Tým sa nepopiera možnosť zmeny kultúrnych vzorcov (a teda aj inštitúcií), platnosť evolučného princípu je tu však obmedzená faktorom úctyhodnej staroby a faktorom ničoho menšieho než – rozumu, ktorému zase neprislúcha búrať všetky vzorce, ktoré okamžite nepochopil. Uvedený postup nám umožňuje úspešne sa vyhnúť nástrahám sociálneho darwinizmu nemenej, než naivného racionalizmu; deštruktívneho pokrokárstva aj bezmyslienkovitého reakcionárstva. Umožňuje nám rozlíšiť, čo je na našich aj preberaných kultúrnych vzorcoch cenné a čoho cena je sporná, čo je príp. úplne bezcenné. A v takom prípade už nemusíme strácať nadmieru času a energie špekuláciami o „západnosti“ a „nezápadnosti“, či „polozápadnosti“. Je šťastnou zhodou okolností, že uvedený princíp sa mohol, napriek všetkým prekážkam, doposiaľ uplatniť v našej civilizácii v takej miere, ktorá nám umožňuje požívať nebývalú mieru slobody a bezpečia. Umožnil nám používať karteziánsky, vedecký rozum pre zvýšenie materiálneho blahobytu aj napriek všetkým jeho katastrofálnym zneužitiam, zachovať naše civilizačné hodnoty. Tie však nie sú samozrejme a trvalo zabezpečené, a sú aj naďalej vážne narušené. Hrozby nepominuli ani s pádom komunizmu a ako som už naznačil, nevytlúči ich ani náš eventuálny (predpokladám, že želaný) vstup do príslušných európskych a transatlantických zoskupení. Ak si však vyššie uvedenú múdrosť uchováme v pamäti, môžeme byť skutočným partnerom krajinám a národom na západ od nás. Vtedy môžeme vstupovať do medzinárodných a nadnárodných štruktúr so seba dôverou vyplývajúcou z vedomia spoločného poslania, a nie ako nesvojprávni lokaji, ktorí očakávajú iba dotácie, granty, štipendiá a preberanie vlastnej zodpovednosti inými. Potom môžeme sami lepšie formulovať dôvody našich integračných ambícií pre našich partnerov vonku aj pre občanov doma. A nielen to: aj naši západní partneri budú mať dôvod brať nás a naše proklamované snahy vážne.

Seminár Kultúrno-ideové aspekty vstupu SR do NATO

Dňa 28. novembra 2001 sa na pôde Konzervatívneho Inštitútu M. R. Štefánika v Bratislave uskutočnil seminár Kultúrno-ideové aspekty vstupu SR do NATO. Seminár bol súčasťou projektu Spoločne do NATO a EÚ, ktorý realizuje Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika s podporou Nadácie pre podporu občianskych aktivít (program Rozvoj občianskej spoločnosti) a Ministerstva zahraničných vecí SR (program zvýšenia informovanosti verejnosti o vstupe SR do Severoatlantickej aliancie prostredníctvom aktivít mimovládnych organizácií). Projekt Spoločne do NATO a EÚ je zameraný nielen na zvyšovanie podpory slovenských občanov pre vstup do NATO, ale aj na iniciovanie hlbších verejných diskusií o témach týkajúcich sa integrácie Slovenska do Severoatlantickej aliancie a Európskej únie.

Seminár Kultúrno-ideové aspekty vstupu SR do NATO bol venovaný Slovensku a Aliancii z hľadiska ich hodnotovej orientácie a celkovej civilizačno-kultúrnej príslušnosti. Hlavnými vystupujúcimi na seminári bol prezident Inštitútu pre verejné otázky Grigorij Mesežnikov, šéfredaktor týždenníka Domino-fórum Štefan Hríb, analytik Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku Pavol Lukáč a stály spolupracovník Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika Tomáš Zálešák. Jeho príspevok je uverejnený v tejto publikácii.

Štefan Hríb vo svojom príspevku rozlíšil v NATO dve skupiny. Na jednej strane uviedol USA a Veľkú Britániu ako najpevnejšie články spojenectva, ktoré sú pripravené aj efektívnou vojenskou silou ochraňovať hodnoty, ktoré stoja za Alianciou. Na strane druhej spomenul členské štáty kontinentálnej západnej Európy, ktoré sa podľa neho hlavne kvôli hodnotovému vyprázdňovaniu stávajú váhajúcim prvkom Aliancie. Vo vzťahu k Slovensku vyslovil Š. Hríb názor, že v situácii značne roztrieštenej straníckej politickej scény s dominanciou neštandardných politických subjektov, ktoré sú hrozbou regresu vo vývoji politického systému, a s nejasne artikulovaným presvedčením verejnej mienky, by svojim vstupom mohlo oslabiť Alianciu.

Pavol Lukáč sa pozrel na transatlantické spoločenstvo a na príslušnosť Slovenska k nemu z historického hľadiska. Spomenul orientáciu niektorých významných slovenských politických a kultúrnych osobností na angloamerickú tradíciu, na ktorú by podľa neho mala nadviazať aj súčasná spoločenská špička. Slovensko si podľa Pavla Lukáča potrebuje uceliť svoju vlastnú ideovú tradíciu, čo sa týka aj politických strán, hlavne tých, ktoré sa dlhodobo hlásia k atlantickej integrácii.

Grigorij Mesežnikov vyslovil presvedčenie, že Slovenská republika patrí do Aliancie, má šancu stať sa jej plnohodnotným členom; nie je o nič horšie pripravená ako naši susedia, ktorí nás predbehli v marci 1999. Slovensko je momentálne lídrom v skupine kandidátskych krajín a preto jeho odpadnutie by mohlo zásadne ovplyvniť proces rozširovania na Pražskom summite NATO. Diskusia sa zamerala hlavne na zodpovedanie otázky, či vstup do NATO pomôže Slovensku v približovaní sa k Západu v zmysle nastolovania demokratickej politickej kultúry, jasného smerovania zahraničnej politiky a v zoslabovaní extrémizmu v spoločnosti.

Severoatlantická zmluva

Washington 4. apríla 1949

Preambula:

Zmluvné strany znova potvrdzujú svoju vieru v ciele a zásady Charty Spojených národov a svoju túžbu žiť v mieri so všetkými národmi a všetkými vládami.

Sú odhodlané zabezpečiť slobodu, spoločné dedičstvo a civilizáciu svojim národom, založené na zásadách demokracie, slobody jednotlivca a vlády zákona.

Usilujú sa prispieť k stabilite a blahu národov v oblasti severného Atlantiku.

Sú rozhodnuté spojiť svoje úsilie o kolektívnu obranu a na zachovanie mieru a bezpečnosti.

Preto sa dohodli na tejto Severoatlantickej zmluve:

Článok 1

Zmluvné strany sa v súlade s Chartou Spojených národov zaväzujú, že budú akékoľvek medzinárodné spory, ktorých sa zúčastnia urovnávať pokojnými prostriedkami tak, aby nebol ohrozený mier a bezpečnosť, ako aj spravodlivosť, a že sa vo svojich medzinárodných vzťahoch zdržia hrozby silou alebo použitím sily akýmkoľvek spôsobom, ktorý by bol nezlučiteľný s cieľmi Spojených národov.

Článok 2

Zmluvné strany sa budú podieľať na rozvoji mierumilovných a priateľských medzinárodných vzťahov tým, že budú podporovať svoje slobodné inštitúcie, že budú šíriť lepšie porozumenie pre zásady, na ktorých sú tieto inštitúcie založené, a tým budú vytvárať podmienky na nevyhnutné zabezpečenie stability a všeobecného blaha. Budú sa usilovať vylúčiť všetky rozpory vo svojej medzinárodnej politike a budú podporovať hospodársku spoluprácu medzi jednotlivými i medzi všetkými zmluvnými stranami.

Článok 3

Aby bolo účinnejšie zabezpečené uskutočňovanie zmyslu tejto zmluvy, budú zmluvné strany, jednotlivo i spoločne, stáloú a účinnou svojpomocou a vzájomnou pomocou udržiavať a rozvíjať svoju individuálnu a kolektívnu schopnosť odolať ozbrojenému útoku.

Článok 4

Zmluvné strany sa budú radiť kedykoľvek, ak podľa mienky ktorejkoľvek z nich bude ohrozená územná celistvosť, politická nezávislosť alebo bezpečnosť ktorejkoľvek zmluvnej strany.

Článok 5

Zmluvné strany sa zhodli na tom, že ozbrojený útok proti jednej alebo niekoľkým z nich, v Európe alebo v Severnej Amerike bude považovaný za útok proti všetkým; preto súhlasia, že ak takýto ozbrojený útok nastane, každá zo zmluvných strán, vykonávajúca právo na individuálnu alebo kolektívnu sebaobranu, podľa článku 51 Charty Spojených národov, prispeje na pomoc zmluvnej strane alebo stranám napadnutým tak, že uskutoční ihneď sama a v dohode s ostatnými stranami takú akciu, akú bude považovať za nevyhnutnú, vrátane použitia ozbrojených síl, aby bola obnovená a zachovaná bezpečnosť v oblasti severného Atlantiku.

Každý takýto ozbrojený útok a všetky opatrenia, ktoré sa v súvislosti s tým vykonajú, budú neodkladne oznámené Rade bezpečnosti. Tieto opatrenia sa ukončia, akonáhle Rada bezpečnosti uskutoční opatrenia nevyhnutné pre obnovenie a zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.

Článok 6

Pre uplatňovanie článku 5, sa za ozbrojený útok na jednu alebo viac zmluvných strán pokladá ozbrojený útok: – proti územia jednej z nich v Európe alebo v Severnej Amerike, na francúzske departmenty v Alžírsku, proti územia Turecka alebo na ostrovy pod správou jednej zo zmluvných strán v oblasti severného Atlantiku na sever od obratníka Raka; – proti ozbrojeným silám, lodiam alebo lietadlám jednej zo zmluvných strán nachádzajúcich sa na týchto územiach, ako aj v iných oblastiach v Európe, v ktorých okupačné vojská jednej zo zmluvných strán boli rozmiestnené ku dňu, kedy Zmluva vstúpila do platnosti, alebo sa nachádzali v Stredozemnom mori, alebo v oblasti severného Atlantiku na sever od obratníka Raka, alebo nad nimi.

Článok 7

Tento pakt sa nedotýka a nesmie byť interpretovaný tak, ako keby sa dotýkal práv a povinností zmluvných strán, ktoré sú členmi Spojených národov, vyplývajúcich z Charty, ani základnej zodpovednosti Rady bezpečnosti na zachovaní medzinárodného mieru a bezpečnosti.

Článok 8

Každá zo zmluvných strán vyhlasuje, že jej súčasne platné medzinárodné záväzky voči ktorejkoľvek inej zmluvnej strane alebo ktorémukoľvek tretiemu štátu nie sú v rozpore s ustanoveniami tejto zmluvy a zaväzuje sa, že neprijme medzinárodný záväzok, ktorý by bol s touto zmluvou v rozpore.

Článok 9

Zmluvné strany ustanovia radu, v ktorej bude zastúpená každá z nich a ktorá bude prerokovávať všetky otázky týkajúce sa uskutočňovania tejto zmluvy. Rada bude organizovaná tak, aby sa mohla zísť rýchle a kedykoľvek. Rada vytvorí pomocné orgány, ktoré uzná za nevyhnutné; predovšetkým ihneď stanoví Obranný výbor, ktorý bude odporúčať nevyhnutné opatrenia na uskutočňovanie článkov 3 a 5.

Článok 10

Ak sa zmluvné strany jednomyselne dohodnú, môžu pozvať ktorýkoľvek

iný európsky štát, ktorý je schopný pomáhať pri rozvoji zásad tejto zmluvy a prispieť k bezpečnosti severoatlantickej oblasti, aby pristúpil k tejto zmluve. Každý takto pozvaný štát sa môže stať zmluvnou stranou tým, že uloží pri vláde Spojených štátov svoju listinu o prístupe. Vláda USA upovedomí každú zo zmluvných strán o uložení každej listiny o prístupe.

Článok 11

Táto zmluva bude ratifikovaná a jej ustanovenie bude zmluvnými stranami vykonané v súlade s jej ústavnými predpismi. Ratifikačné listiny budú uložené čo najskôr pri vláde Spojených štátov, ktorá upovedomí všetky ostatné zmluvné strany o každom uložení. Zmluva nadobudne platnosť medzi štátmi, ktoré ju ratifikovali, akonáhle ratifikačné listiny väčšiny signatárov, vrátane ratifikačných listín Belgicka, Kanady, Francúzska, Luxemburska, Holandska, Spojeného kráľovstva a Spojených štátov, budú uložené, a pre ďalšie štáty nadobudne zmluva účinnosť dňom uloženia ich ratifikačných listín.

Článok 12

Po 10 rokoch platnosti zmluvy, alebo kedykoľvek neskôr sa zmluvné strany poradia na žiadosť ktorejkoľvek z nich o prípadnej revízii zmluvy, pričom vezmú do úvahy okolnosti, ktoré môžu v tom čase ovplyvňovať mier a bezpečnosť v severoatlantickej oblasti, rátajúc s rozvojom ako všeobecných, tak aj oblastných dohôd uzatvorených podľa Charty Spojených národov na udržovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.

Článok 13

Po 20 rokoch platnosti zmluvy môže ktorákoľvek zmluvná strana ukončiť platnosť pre seba, a to rok odo dňa oznámenia výpovede vláde USA, ktorá upovedomí vlády ostatných zmluvných strán o uložení výpovede.

Článok 14

Táto zmluva, ktorej anglická a francúzska verzia je rovnako autentická, bude uložená v archívoch vlády Spojených štátov amerických. Tá pošle overené opisy zmluvy vládám ostatných signatárov.

Na dôkaz toho podpísali splnomocnenci túto zmluvu.
Dané vo Washingtone 4. apríla 1949.